

5. ДАХМО. – Ф.1602. – Оп.1. – Спр.232. – Арк.4.
6. ДАХМО. – Ф.5. – Оп.1. – Спр.537. – Арк.16.
7. ДАХМО. – Ф.1602. – Оп.1. – Спр.82. – Арк.52; Спр.239. – Арк.4.
8. Освіта Проскурівщини // Бюлетень Проскурівської окружної ІНО. – Травень, 1928. – Ч.4-5. – С.11.
9. План краєзнавчої роботи для сільських шкіл першого концентру на 3 триместр. Околіт. – Глухів, 1927.
10. Поліщук Г. Екскурсійний метод навчання / Г. Поліщук // Рідна школа. – 2004. – №9 (896). – С.58-60.
11. Педагогіка туризму : навч. посіб. для студ. вищих навч. зал. / за ред. проф. В. К. Федорченка, проф. А. А. Фоменко, доц. М. І. Скрипник, доц. Г. С. Цехмістрової. – К. : Слово, 2004. – 296 с.
12. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – К. : Наукова думка, 2001. – С.669.
13. Федорченко В. Екскурсійна діяльність в історії шкільництва (початок ХХ століття) / В.Федорченко // Рідна школа. – 2003. – № 7 (882). – С. 50-53.
14. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму [монографія] / за ред. Н. Г. Ничкало – К. : Слово, 2004. – 472 с.
15. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посібник / [Федорченко В. К. Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексієнко М. М]. – К. : Кондор, 2004. – 166 с. – Бібліографія: С. 160-163.
16. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО України). – Ф.166. – Оп.4. – Спр.857. – Арк.21-22.
17. ЦДАВО України. – Ф.166. – Оп.4. – Спр. 833. – Арк. 16.

Анотація

Н.В.Соловей

Учебные экскурсии в общеобразовательных школах Украины в 20-е гг. ХХ столетия

В статье рассмотрены основные направления школьных экскурсий, методическое обеспечение учителей к их проведению в 20-е годы ХХ столетия. Экскурсионная работа в школе способствовала развитию внешкольных учреждений – детских туристическо-экскурсионных станций, появившихся в Украине в 30-х годах прошлого века.

Ключевые слова. *Экскурсии, экскурсионный метод, экскурсионная база, учебный план, трудовая школа.*

Summary

M.V.Solovei

Educational excursions in general schools of Ukraine in 1920-s

The basic directions of school excursions, methodical providing of teachers to their conducting in 1920-s are examined in the article. Excursion work at school was instrumental in development of out-of-school establishments - tourist-excursion stations for children which appeared in Ukraine in 30-s of the previous century.

Keywords: *excursions, method of excursion, excursion base, curriculum, labour school.*

Дата надходження статті

„30” жовтня 2008 р.

УДК 71.134+378.22

І.В.СУСЛІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої освіти регіональних педагогічних навчальних закладів

На основі теоретичного аналізу ключових понять системного підходу в статті обґрунтовано систему професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої освіти регіональних педагогічних навчальних закладів: визначено її методологічні основи, мету, фактори впливу, структурні компоненти (аксеологічний, онтологічний, праксеологічний і морфологічний).

Ключові слова: *система, професійна підготовка, учителі гуманітарного циклу, ступенева освіта, регіональні педагогічні навчальні заклади.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій... Системні аспекти професійної педагогічної підготовки є досить поширеним об'єктом психолого-педагогічних досліджень. Загалом науковців об'єднує ідея щодо застосування системного підходу у розгляді сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й вчителів (В.С. Маслов, О.В. Глузман, Є.С. Барбіна, Л.П. Пуховська та ін.). Однак, в ситуації сучасних викликів актуалізується питання обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої освіти регіональних педагогічних навчальних закладів

Формулювання цілей статті... Мета статті – теоретично обґрунтувати систему професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої освіти регіональних педагогічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу... Системний підхід – один зі спеціальних способів наукового дослідження, за яким досліджуваний об'єкт розчленовують на елементи, що їх розглядають в єдності, тобто як систему [1]. Сукупність елементів є субстратом системи, системоутворювальні відношення між елементами становлять структуру системи. Об'єкти, як системи, досліджують за допомогою особливих

властивостей – системних параметрів, таких як простота, складність, надійність, гомогенність тощо. Ефективність системного підходу залежить від характеру застосовуваних загальносистемних закономірностей, що встановлюють зв'язок між системними параметрами. Системний підхід розвиває і конкретизує такі категорії діалектики, як зв'язок (філософія), відношення, зміст і форма, частина і ціле та ін.

Отже, системний підхід допускає:

1. Розгляд об'єкта діяльності (теоретичної і практичної) як системи, тобто як обмеженої множини взаємодіючих елементів.
2. Визначення складу, структури й організації елементів і частин системи, виявлення головних зв'язків між ними.
3. Виявлення зовнішніх зв'язків системи, виділення з них головних
4. Визначення функції системи і її ролі серед інших систем.
5. Аналіз діалектики структури і функції системи.
6. Виявлення на цій основі закономірностей і тенденцій розвитку системи.

В науковій літературі існує більше 50 визначень „системи”, зроблених фахівцями різних галузей.

Наприклад, „систему” розуміють як сукупність елементів (речей, якостей, ознак, понять, всіляких дискретних утворень матеріального і духовного характеру), які мають певні взаємозв'язки, що надають цій сукупності цілісний характер [2, 13].

Система – у філософському значенні – це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних між собою елементів, предметів, явищ, а також знань про природу і суспільство.

Систему також характеризують як комплекс вибірково залучених елементів, які взаємно сприяють досягненню заданого корисного результату, який приймається основним системоутворюючим фактором. [3, 48].

Узагальнюючи різноманітні визначення, доходимо до висновку про те, що система завжди є органічною множиною структурних елементів, які взаємопов'язані та виконують певні функції, цілісне утворення, що має нові якісні характеристики, відсутні в його компонентах. Досліджувати об'єкти і процеси за допомогою системного аналізу – це означає виявляти характер системних зв'язків як цілісного і його взаємодію з оточуючим середовищем; вивчати властивості цілісного через його структуру, а також детально розглядати роль, яку виконує той чи інший елемент у цій структурі; досліджуване явище чи процес розглядаються в динаміці, з урахуванням усіх факторів, що впливають на нього.

Таким чином, система, з одного боку, це щось самостійне і відмінне від її елементів, а з іншого боку, вона одночасно залежить від них. А елементи, які входять у систему, в свою чергу набувають притаманні їй властивості і риси.

Велике значення у системному аналізі має „структура”. Поняття „структура” (від лат. *structura* – будова, розташування, порядок) означає сукупність взаєморозташування і усталених зв'язків складових частин об'єкта, завдяки котрим забезпечується його цілісність і тотожність самому собі (тобто за умови різноманітних зовнішніх і внутрішніх змін зберігаються його основні властивості).

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що будь-яка система відображає притаманну процесу (або явищу) цілісність, тільки в рамках якої можливе її існування, а структура виражає його якісну визначеність, яка втілюється у специфіці функціонування даної конкретної системи.

З сучасної точки зору – системи класифікують на цілісні, у яких зв'язки між складовими елементами міцніші, ніж зв'язки елементів із середовищем, і сумативні, – у яких зв'язки між елементами того самого порядку, що і зв'язки елементів із середовищем; органічні і механічні; динамічні і статичні; „відкриті” і „закриті”; „самоузгоджені” і „неорганізовані” і т. ін.

Встановлено, що система, як поняття, володіє двома протилежними властивостями: відмежованістю і цілісністю. „Відмежованість” – зовнішня властивість системи, „цілісність” – її внутрішня властивість, що набувається у процесі розвитку. Система може бути відмежованою але не цілісною (наприклад: недобудований будинок) але чим більш система виділена, відмежована від середовища, тим більше вона внутрішньо цілісна, індивідуальна, оригінальна. Відповідно до вищесказаного можна дати визначення „системи” як відмежованої, взаємопов'язаної множини, що відбиває об'єктивне існування конкретних окремих взаємозалежних сукупностей тіл, що має не специфічні обмеження, властиві окремим системам.

У світі все системне, але, незважаючи на спільність, системи мають свої специфічні риси й закономірності. Особливо великі відмінності властиві соціальним системам (Соціальна система – це сукупність соціальних явищ і процесів, що знаходяться у відносинах і зв'язках між собою і створюють деякий цілісний соціальний об'єкт.), оскільки невід'ємним елементом тут є людина, групи людей, які беруть активну участь у формуванні їх, впливають на характер зв'язків і стосунків, на їхні функціонування й розвиток. За вказаними ознаками до соціальних систем відносимо систему освіти, систему професійної підготовки майбутніх фахівців, педагогічну систему.

Ретроспективний аналіз першоджерел свідчить про те, що поняття „система” має глибокі педагогічні корені. В Стародавній Греції воно виражало системну природу знання, а пізніше – системність пізнання.

Я.А. Коменський у „Великій дидактиці” писав, що для виховання „загальне правило полягає у тому, щоб завжди і всюди брати разом те, що пов’язане з іншим”. Далі у Я.А. Коменського „система” – це „дидактична машина”: „Тут справа виглядає таким чином, що якщо не вистачає чогось необхідного або частини розміщені не так, як слід, або зв’язки слабшають, машина стає некорисною” [4].

Широко відоме висловлювання К.Д. Ушинського про необхідність розглядати людину як предмет вивчення у всій багатоплановості її стосунків з собою подібними, соціальним середовищем і природою.

До найважливіших положень видатного педагога А.С. Макаренка відноситься ідея про діалектичну єдність мети, суб’єктів і засобів в межах цілісної виховної системи. „Педагогічна діяльність настільки діалектична, що жодний засіб не контролюється всіма іншими засобами, що використовується одночасно з ним. Людина виховується не по частинах, вона формується синтетично за допомогою всієї сукупності впливів, усієї системи засобів, які гармонійно організовані” [5].

В контексті цих ідей на основі багатолітньої педагогічної практики В.О. Сухомлиський дійшов висновку: „Гармонія педагогічних впливів – це одна корінних основоположних закономірностей виховання” [6].

Сучасні науковці досліджують такі аспекти системної підготовки фахівців: становлення і розвиток університетської педагогічної освіти у світовому і національному контексті (О.В. Глузман) [7]; проблема розвитку педагогічної майстерності вчителів (Є.С. Барбіна) [8]; тенденції і закономірності педагогічної інноватики (І.М. Богданова) [9] і т. ін.

Педагогічну систему визначають як сукупність структурних і функціональних компонентів, які підпорядковані цілям виховання, навчання та розвитку. До структурних компонентів педагогічної системи вчений відносить: цілі педагогічної системи, зміст навчальної інформації, спільну діяльність учителя-вихователя і учня-вихованця; а також стверджує, що функціональні компоненти педагогічної системи обумовлюють її становлення, розвиток і вдосконалення. Цілісний характер сукупності структурних елементів має завдяки взаємозв’язкам між ними. Наголошується на багатогранному характері системоутворюючих соціально-педагогічних зв’язків (субординаційних та координаційних). В основу субординаційних зв’язків покладені настанови керівника, а взаємодія здійснюється, як правило, в порядку підлеглості. Координаційні зв’язки характеризуються, перш за все, добре налагодженою педагогічною взаємодією посадових осіб, громадських організацій і установ, не підпорядкованих один одному. У єдності субординаційних та координаційних зв’язків вчений вбачає можливість конструювання соціально-педагогічної системи з її цілями і змістом, суб’єктами і об’єктами, формами і методами, засобами і сферами педагогічних дій [1, 13].

Є.С. Барбіна [8, 81] розглядає професійну підготовку вчителя як складну психолого-педагогічну систему з притаманним тільки їй змістом, ієрархією структурних елементів, формами відносин, причинно-наслідковими зв’язками, взаємодією об’єкт-суб’єктних і суб’єкт-суб’єктних взаємодій, особливостями навчально-виховного процесу, способами вирішення локальних і системних суперечностей. Дослідниця виділяє чотири аспекти зазначеної системи, а саме: процесуальний, функціональний, змістовий, теоретико-методологічний. У процесуальному аспекті ця система реалізується поетапно, підкоряючись загальній логіці професійної підготовки – реалізації системоутворюючої мети формування особистості майбутнього вчителя. У функціональному аспекті ця система складається з виховної, освітньої і управлінської підсистем, які реалізують у ході професійної підготовки відповідні функції. У змістовому аспекті як уся система в цілому, так і окремі її підсистеми, мають свої форми, принципи, методи, зміст. У теоретико-методологічному аспекті система професійної підготовки майбутнього вчителя представляє собою окрему галузь педагогіки вищої школи.

Наукова концепція О.В. Глузмана [7], розроблена на основі провідних знань про суспільство і людину, базується на положеннях про університетську педагогічну освіту як систему, яка має специфічний зміст, структуру і функції. Ця ідея витікає із своєрідної сутності університетської педагогічної освіти, яку характеризує фундаментальність, гуманітарний профіль навчання, науково-педагогічна спрямованість і універсальна освіченість студентів. Головними принципами реалізації системи вчений вважає демократизацію і автономізацію, гуманізацію, гуманітаризацію, фундаменталізацію, інтеграцію, універсалізацію, педагогізацію, неперервність освіти, індивідуалізацію і диференціацію навчання, інноваційність, національний і регіональний підходи.

В результаті здійсненого аналізу психолого-педагогічних та документальних джерел встановлено, що загалом, існуюча система професійної підготовки вчителів включає:

- законодавчу базу освіти, підготовки вчительських кадрів;
- заклади підготовки вчительських кадрів в рамках системи вищої освіти та поза межами системи вищої освіти;
- структуру професійної освіти/підготовки вчителів (тривалість та структура навчальних програм, питома вага предметного компоненту, педагогічного компоненту, інших компонентів (ліберальна освіта, іноземні мови, нові технології); питома вага практичних занять і практичної роботи);

- структуру професійної перепідготовки вчителів (типи курсів, які пропонуються вчителям, їх тривалість, хто читає ці курси, які і скільки вчителів щороку проходять курси).

Її підсистемами є навчально-пізнавальна, науково-дослідна, виховна діяльність та комплекс практик – спрямовуються на формування особистості педагогів, їх професійної компетентності.

Виявлені у ході теоретичних наукових пошуків особливості розвитку вітчизняної ступеневої педагогічної освіти, специфіка становлення регіонального освітнього простору, а також теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу, загальні тенденції професійної підготовки вчителів гуманітарного циклу в зарубіжних країнах та різнобічність проблеми соціальної відповідальності професійної педагогічної освіти, дають змогу сформулювати власну концепцію дослідження, яка базується на викладених нижче положеннях.

Глобальні зміни, які відбулися у світі й країні, докорінно вплинули на практику освіти в конкретному регіоні. Сучасна школа стає складною соціокультурною організацією, яка виконує не тільки традиційні освітні функції, але й дає орієнтири на соціокультурні ідеали. Це вимагає приходу в освітні установи якісно нового вчителя з гуманістичною, духовно-моральною спрямованістю.

Якісна зміна цільового, змістовного й технологічного компонентів навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи стає можливою тільки тоді, коли цим займається професіонал, здатний вільно орієнтуватися в складних і швидкозмінюваних соціокультурних умовах, творчо вирішувати поставлені перед ним завдання.

В основу розробленої концепції ступеневої професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в регіональних педагогічних навчальних закладах покладено фундаментальні положення філософії освіти, теорії систем, положення про соціальну поведінку особистості та особливості її формування у процесі пізнавальної діяльності в умовах глобалізації та регіоналізації сучасного життя. В ній знайшли відображення ідеї плюралізму, гармонійної єдності між людиною і навколишнім світом, синергетичного підходу, соціальної відповідальності, гуманізації та гуманітаризації освіти з урахуванням принципів культуроодіельності та настушності.

Методологічно важливим у концепції стає визначення: що є професіоналізм відповідно до вимог сьогодення. У зв'язку з цим поняття «професія» розглядалося нами у контексті таких реалій:

- професія як підготовленість особистості до певної діяльності, яка базується на існуванні фіксованого у досвіді й культурі предмета діяльності і способів її виконання;
- професія як спосіб ставлення людини до дійсності, коли професіонал характеризується наявністю власної, самостійно вибудованої предметності діяльності й постійною роботою над її розвитком;
- професія як співтовариство професіоналів, що вимагає виходу в управлінську позицію стосовно процесів, які протікають у співтоваристві з метою розвитку предмета діяльності, комунікацій між професіоналами, оформлення середовища діяльності.

В рамках концепції ці характеристики покладені в основу діагностики рівня професійної компетенції майбутніх учителів гуманітарного циклу регіональних навчальних закладів, проектування й організації процесу їх професіоналізації (Таблиця 1).

Визначаючи провідну концептуальну ідею, ми враховували, що традиційний процес професійної підготовки не забезпечує належного рівня готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, оскільки він базується, переважно, на аналітичному підході (структурно-якісній подрібненості окремих навчальних дисциплін), оперативно не реагує на особливості розвитку освітнього простору конкретного регіону та виклики сучасного суспільства. За результатами експертного оцінювання визначено такі головні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в регіональних педагогічних навчальних закладах:

- невідповідність системи підготовки вчителів соціальним запитам регіону;
- брак адекватної професійної компетенції вчителів;
- невідповідність між компетенцією вчителя як предметника та його педагогічною компетенцією;
- розрив між підготовкою вчителів у педагогічних навчальних закладах та системою викладання у школах;
- неадекватні стандарти підготовки та перепідготовки вчительських кадрів;
- брак системних інструментів для підняття рівня педагогічних інновацій у школах.

Таблиця 1

Рівні становлення професійної компетенції

I Нормативний	II Продуктивний	III Творчий
Опановує стратегію навчання й виховання, має стандартну базову систему знань і методів включення учнів в навчально-	Опановує стратегію навчання й виховання, перетворення своєї науки в засіб розвитку особистості учнів, опановує системою	Сам розробляє і конструює власну стратегію навчання й виховання. При цьому осмислюється не тільки власна діяльність, але й

<p>пізнавальну діяльність, але зустрічає труднощі при вирішенні нестандартних педагогічних завдань. Відчуває і реалізує потребу в самоорганізації професійної діяльності. Основним процесом на цьому етапі, у ході якого відбувається самовизначення людини як діяча, є процес цілепокладання. У ході цього процесу людина, самостійно висуваючи цілі власної діяльності, починає ставитися до діяльності особливим чином - починає її свідомо проектувати й вибудовувати.</p>	<p>додаткових спеціальних знань і вмій вирішення нестандартних педагогічних завдань. Відбувається побудова предметності власної діяльності, тобто визначення специфічності, унікальності відносно діяльності інших професіоналів педагогічної професії; визначення змістів, цілей, способів і обмежень власної діяльності.</p>	<p>діяльність професійного співтовариства. Причому ця діяльність осмислюється не як відсторонення, а з метою й відносно організації власної управлінської дії у цьому просторі. Професійне життя розглядається як простір реалізації діяльних змістів, які перетворилися в місію.</p>
--	--	---

Отже, провідна ідея концепції полягає у підході до професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу як до цілісної, соціальної динамічної, відкритої системи, яка має адекватну структуру, специфічну мету, зміст, функції і послідовно реалізується на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні в умовах регіонального вищого педагогічного навчального закладу. Зазначена система професійної підготовки студентів враховує такі фактори впливу:

- історичний досвід підготовки учителів гуманітарного циклу вітчизняними і зарубіжними регіональними педагогічними навчальними закладами;
- особливості запровадження ступеневої освіти у вищих педагогічних закладах регіонів;
- тенденції і виклики регіоналізації освітнього простору;
- соціально-педагогічні засади розвитку ступеневих вищих педагогічних закладів у регіоні;
- оптимальні форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої системи регіональних педагогічних навчальних закладів у навчальному процесі.

Вона включає низку структурних компонентів, які є діалектично пов'язаними і взаємозалежними, а саме: аксеологічний, онтологічний, праксеологічний і морфологічний.

Аксеологічний (ціннісний) компонент професійної підготовки вчителя гуманітарного циклу визначає формування сукупності специфічних педагогічних цінностей професійної діяльності, суб'єктивне сприйняття й присвоєння яких є особистісно значущим для студентів. Майбутній педагог у період навчання у вузі буде власну систему цінностей про особистість школяра, про педагогічну діяльність, власний професіоналізм, значення психолого-педагогічних знань і т. ін. Вивчення й формування педагогічних цінностей студентів становить основу змісту педагогічної освіти в нерозривному зв'язку „Я-Професійного” і „Я-Особистісного”.

Онтологічний (змістовний) компонент професійної підготовки включає загальнокультурну, предметну, психолого-педагогічну підготовку студентів.

Загальнокультурна підготовка – це не викладання особливих дисциплін, а результат загальних зусиль усіх викладачів вищого педагогічного навчального закладу, чия діяльність так чи інакше пов'язана з трансляцією різних форм культури. Дисципліни, які входять у так званий „загальнокультурний блок”, покликані забезпечити підготовку не тільки фахівця, але людини, яка вписується у сьогоденне суспільство, володіє знаннями, необхідними для оптимальної життєдіяльності у сучасних умовах.

Частина дисциплін цього блоку забезпечує розвиток культури професійної праці, підготовку працівника-діяча, формуючи тим самим професійно-технологічну, економічну, управлінсько-організаційну культуру (цінності-засоби).

Інша частина дисциплін забезпечує розвиток комунікативної культури студентів, уміння взаємодіяти з людьми на різних рівнях, формуючи сімейну, національно-етнічну, цивільну, правову, релігійну й моральну культуру (цінності-відносини).

Третя частина дисциплін формує світоглядну культуру, культуру життєвих змістів, перспектив і пріоритетів (цінності-цілі).

В основу предметної підготовки покладений принцип фундаментальності, який передбачає науково-теоретичну обґрунтованість, розкриття й засвоєння фундаментальних теорій, законів, принципів і понять, що відбивають сучасний стан науки.

При цьому важливим стає посилення міжпредметних зв'язків у контексті педагогічної професії, формування професійно-педагогічної позиції студентів через предмет, усунення вираженого в наш час розмежування циклів предметних і психолого-педагогічних дисциплін.

Розширення й поглиблення знань, що здійснюються на основі продуктивних і творчих завдань, які стимулюють самостійну роботу й самоосвітню діяльність студентів, дають можливість створення оптимальної комплексної програми самостійної роботи студентів.

Інформатизація освіти в цьому компоненті розглядається як один з найважливіших засобів реалізації нової освітньої парадигми, яка передбачає перенесення орієнтирів на оволодіння фундаментальними міждисциплінарними знаннями.

Спільна діяльність викладачів і студентів в умовах інформаційної й комунікативної культури створює ідеальні умови для професійного спілкування, ведення спільної навчально-методичної роботи, переходу в режим рівноправної активності педагогів і студентів.

Особливої уваги заслуговує психолого-педагогічна підготовка майбутніх вчителів-гуманітаріїв. У процесі демократизації суспільства й гуманізації системи освіти актуалізується формування у студентів готовності до організації педагогічної діяльності на основі особистісно-орієнтованого підходу.

Психологічна підготовка повинна забезпечувати майбутнім фахівцям розуміння сутності цього підходу і, як наслідок, необхідності й доцільності його використання в освітній практиці; повинна озброїти студентів конкретними способами реалізації цього підходу в навчально-виховному процесі. Зміст психологічної підготовки, вибудованої в руслі особистісно-орієнтованого підходу, передбачає:

- розвиток у студентів рефлексивних здатностей, завдяки яким стає можливим усвідомлення індивідуально-психологічних характеристик у себе й в інших учасників освітнього процесу;
- розуміння на основі цього власного психологічного ресурсу;
- усвідомлений вибір шляхів адекватного використання ресурсу в майбутній професійній діяльності через формування вже в студентські роки індивідуального стилю діяльності;
- уміння вибудовувати взаємодію з усіма суб'єктами освітнього процесу в режимі діалогу, партнерства й розвитку, співробітництва й толерантності.

Це дозволить педагогам уникати настільки розповсюдженого зараз стану незадоволеності роботою, відкритого дискомфорту, відчуття безцільно витрачених сил, розладів здоров'я, що є наслідком психологічної некомпетентності, а студентам – зрозуміти себе, творчо розвиватися й усвідомлено рухатися в просторі людського досвіду.

У педагогічній підготовці акценти також розставляються дещо по-новому. Зміна ціннісних орієнтацій у суспільстві або їхня втрата взагалі привели до послаблення підготовки майбутніх учителів до виховної роботи. У наш час стає очевидною необхідність підготовки студентів до виховання патріотів, громадян правової, демократичної держави, які володіють достатнім рівнем толерантності та мають високі моральні принципи.

Підвищується значущість підготовки вчителів, які усвідомлюють свою відповідальність перед дитячою особистістю, готових допомогти їй у самовизначенні, саморозвитку й самореалізації у сучасних умовах.

Що стосується інноваційної педагогіки, то вона повинна, у першу чергу, орієнтуватися на знання студентами критеріїв новизни у педагогічному процесі, на сформованість у майбутніх учителів аналітичних і прогностичних умінь, на знання ними досвіду творчої педагогічної діяльності шкільного різного типу. Такий підхід дозволить молодим учителям не тільки орієнтуватися в процесах, які мають місце в сучасній практиці, але й перебудовуватися відповідно до мінливої політики школи.

У рамках праксеологічного (діяльнісного) компоненту професійно-педагогічна підготовка передбачає досягнення оптимального сполучення фундаментальних і практичних знань; спрямованість освітнього процесу не тільки на засвоєння знань, але й на розвиток мислення; вироблення рефлексивних, комунікативних, реалізаційних здатностей майбутніх учителів гуманітарного циклу; вивчення процедур і технологій; розширення різного роду практикумів, інтерактивних і колективних форм роботи; прив'язування досліджуваного матеріалу до проблем повсякденного життя.

Праксеологічний компонент професійної підготовки вчителів передбачає розгляд теоретичних знань як засобу вирішення практичних завдань, знайомство із сучасними педагогічними технологіями: колективний спосіб навчання, розвиваюче навчання, індивідуально-орієнтована система навчання, теорія вирішення творчих завдань і т. ін.

Професійно-педагогічна діяльність може бути визначена як метадіяльність, тому що зміст підготовки студента – майбутнього вчителя – не може бути внесений ззовні, а може бути вироблений у процесі спеціально організованої діяльності педагогічної практики, яка є центральною ланкою у системі професійної підготовки, коли всі її форми й методи перевіряються й наповнюються змістом, оскільки в остаточному підсумку спрямовані на практичне застосування. Саме в період педпрактики студент засвоює ту рольову поведінку, яка стане згодом визначальною у його професійній діяльності, засвоює образи „Я-Учитель”, „учень” і „діяльність учителя”; має можливість самовираження, творчості,

застосування своїх здатностей, експериментування, дослідницького підходу до своєї діяльності й розвитку особистості. В результаті у студента відпрацьовується педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення, педагогічна рефлексія й педагогічна спрямованість.

Морфологічний (структурний) компонент передбачає вдосконалювання структури вищої педагогічної освіти.

Структурна перебудова освіти як усередині навчального закладу, так і ззовні – інтеграція із позаузівськими освітніми установами – вимагає більш детального опрацювання щодо визначення мети й конкретних завдань цього процесу, виходячи із соціально-економічних особливостей розвитку суспільства й системи освіти в сучасних умовах. До них варто віднести:

- перехід системи загальної освіти на 12-річний термін навчання;
- упровадження ступеневості у вищій освіті;
- демографічні зміни в суспільстві;
- попит на фахівців на ринку праці і т. ін.

Висновки... Специфіка змісту схарактеризованих компонентів дає можливість сформулювати такі чинники удосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарного циклу в умовах ступеневої системи регіональних педагогічних навчальних закладів:

- посилення соціо- і особистісно-орієнтованого аспекту навчально-виховного процесу за рахунок створення умов вибору траєкторій одержання освіти;
- активне впровадження діяльнісного підходу, спрямованого на розвиток креативності студентів;
- фундаменталізація професійної підготовки за рахунок поглиблення інтегративних зв'язків як між циклами предметів, так і всередині них.

У перспективі подальших наукових пошуків можуть стати проблеми реалізації запропонованої системи у конкретних ступеневих регіональних педагогічних навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. <http://uk.wikipedia.org>.
2. Маслов В. С. Теорія і практика культурологічної підготовки слухачів і курсантів вищих військових закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В. С. Маслов. – К., 1998. – 36 с.
3. Анохин П. К. Философские аспекты теории функциональной системы / Петр Кузьмич Анохин. – М. : Наука, 1978. – 235 с.
4. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Ян Амос Коменский. – М. : Учпедгиз, 1995. – 297 с.
5. Макаренко А. С. Некоторые выводы из моего педагогического опыта / Антон Семенович Макаренко. – [пед. соч. в 7 т.]. – М. : АПН РСФСР, 1958. – Т. 5. – 244 с.
6. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / Василий Александрович Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1969. – 296 [213] с.
7. Глузман А. В. Тенденции развития университетского педагогического образования в Украине : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Глузман Александр Владимирович. – К., 1997. – 479 с.
8. Барбина Е. С. Формирование педагогического мастерства в системе непрерывного педагогического образования: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Барбина Елизавета Сергеевна. – К., 1997. – 471 с.
9. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Богданова Інна Михайлівна. – О., 2003. – 440 с.

Анотація

И.В.Суслина

Обоснование системы профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарного цикла в условиях уровневого образования региональных педагогических учебных заведений

На основе теоретического анализа ключевых понятий системного подхода в статье обоснована система профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарного цикла в условиях уровневого образования региональных педагогических учебных заведений: определены ее методологические основы, цель, факторы влияния, структурные компоненты (аксеологический, онтологический, праксеологический и морфологический).

Ключевые слова: система, профессиональная подготовка, учитель гуманитарного цикла, уровневое образование, региональные педагогические учебные заведения.

Summary

I.V.Suslina

Substantiation of the system of professional training of the future humanitarian teachers in conditions of multi-level education of regional pedagogical educational establishments

On the basis of the theoretical analysis of key concepts of the system approach the system of professional training of the future humanitarian teachers in conditions multi-level education of regional pedagogical educational establishments is proved: its methodological bases, the purpose, factors of influence, structural components (axiological, ontological, praxiological and morphological) are grounded.

Keywords: system, professional training, humanitarian teacher, multi-level education, regional pedagogical educational establishments.